

Salat Levente – Lakatos Dorottya

A kisebbségpolitika diszkurzív terei Romániában

Stratégiák és toposzok az RMDSZ és a román pártok képviselőinek parlamenti felszólalásaiban¹

Az RMDSZ politikai teljesítményét elemző irodalom egyik fontos megállapítása, hogy az RMDSZ érdekérvényesítő stratégiájában az 1990-es évek második felétől jelentős változás következett be.² Míg korábban a romániai magyar kisebbségnek kvázi-önálló politikai közösségként való integrációjára irányuló törekvés volt a jellemző, az 1996–2000 közötti kormányzati részvétel idején, majd hangsúlyosan a 2004 utáni kormánykoalíciókban való jelenlét során egyre markánsabban volt érzékelhető az állami erőforrásokhoz való hozzáférés jelentőségének a hangsúlyozása. A prioritásváltás egyfelől annak tudható be, hogy az erdélyi magyarság közjogi státusának a rendezését célként kitűző kisebbségpolitika elérte teljesítőképességének azon határait, amelyeket a román többség nemzetpolitikai elgondolásai jelöltek ki a számára, másrészt annak a forrásigénynek, amely az 1989-es fordulatot követő években fokozatosan és részlegesen kiépült párhuzamos kisebbségi magyar társadalom intézményeinek – iskolák, önkormányzatok, kulturális létesítmények – fenntartására és működtetésére irányuló erőfeszítésekből következtek. Az RMDSZ ugyanakkor egy „retorikai kettősséggel” próbálta meg elejét

1 A kutatás a Nemzeti Tudományos Kutatási Tanács (Consiliul Național al Cercetării Științifice – CNCS) által finanszírozott, PN-II-ID-PCE-2011-3-0394 számú projekt keretében készült. A projekt részletes leírása megtalálható itt: <http://fspac.ubbcluj.ro/ethnicmobilization/>.

2 Lásd: Kántor Zoltán – Bárdi Nándor: Az RMDSZ a romániai kormányban, 1996–2000. *Regio*, 2000. 4. sz., 150–186.; Kántor Zoltán: Az RMDSZ és a romániai magyar társadalom: alternatívák vagy kényszerpályák? *Magyar Kisebbség*, 2002. 1. sz., 2018–217.; Kiss Tamás – Barna Gergő – Székely István Gergő: A társadalomépítéstől a klientúra-építésig. Az RMDSZ és a magyar választók közötti kapcsolódás átalakulása. *Magyar Kisebbség*, 2013. 2. sz., 7–40.

venni azoknak a kritikáknak, amelyekre számítani lehetett ezzel a stratégia-váltással kapcsolatosan: míg az erdélyi magyarságot megcélzó üzenetekben és a kampányok idején továbbra is a romániai magyar kisebbség közjogi státusának rendezetlen kérdései dominálnak, a román politikai szereplőkkel folytatott politikai egyeztetésekben a hangsúly fokozatosan eltolódik az erőforrás- és pozícióallokáció tekintetében megszerezhető előnyökre.³

A soron következőkben arra teszünk kísérletet, hogy ezt a hipotézisként felfogott állítást a parlamenti felszólalások elemzése révén ellenőrizzük. Ahhoz, hogy a feltételezett stratégiaváltás evidenciái megragadhatók legyenek, az 1992–1996, 1996–2000 és a 2008–2012 közötti ciklusok összevetése tűnt a legcélszerűbbnek.⁴ A parlamenti felszólalások elemzése ugyanakkor alkalmasnak bizonyult arra is, hogy elemezzük azokat a diszkurzív stratégiákat, amelyek egyfelől a kisebbségi érdekérvényesítés, másfelől a többségi parlamenti képviselők megnyilvánulásainak a háttérében kirajzolódnak. Egészében véve megállapítható, hogy az elérhető felszólalások látványosan igazolják a forrásallokáció irányában történő fokozatos hangsúlyeltolódást, ugyanakkor bizonyítják az RMDSZ által alkalmazott diszkurzív kettősségre vonatkozó feltételezést is. A diszkurzív stratégiák összevetéséből a többség–kisebbség törésvonal mentén pedig arra lehet következtetni, hogy a kisebbségi érdekérvényesítés mozgásterét eredményesebben lehetne kirajzolni a többségi viszonyulások természetének a behatóbb ismerete alapján. Egyértelmű ugyanakkor, hogy a parlamenti felszólalások a kisebbségi mobilizáció és az arra adott válaszként felfogható többségi ellenmobilizáció diszkurzív tereinek egy fontos, de fölöttébb szűk szeletét képviselik csupán.

A felhasznált elmélet

A parlamenti vitákban megjelenő érdekérvényesítés jellegzetességeit – egyfelől az RMDSZ diszkurzusára jellemző etnopolitikai követeléseket, másfelől a többségi pártoknak a kisebbségi jogokkal kapcsolatos állásfoglalásait – egy kvalitatív elemzés keretében, a kritikai diszkurzuselemzés

3 Kiss–Barna–Székely: i. m.

4 Jelen tanulmány egy átfogóbb kutatás kezdeti terméke, ez indokolja az időkeret leszűkítését három parlamenti ciklusra. A konkrét ciklusok kiválasztásakor két szempontot tartottunk szem előtt: egyrészt arra törekedtünk, hogy lefedjünk hozzánk időben közelebb, illetve távolabb álló periódusokat is, másrészt pedig az 1992–1996, illetve 1996–2000 közötti ciklusok összehasonlítása azért érdekes, mert előbbi során az RMDSZ ellenzékben volt, utóbbiban pedig kormányon. Az átfogóbb kutatás célja lefedni a rendszerváltás óta eltelt teljes időszakot.

(Critical Discourse Analysis – CDA) módszerét felhasználva próbáltuk megragadni. A kritikai diszkurzuselemzés, mint módszer egyfelől a tudományos, másfelől a politikai elköteleződés sajátos ötvözete, amely a dominancia, a hatalom és az ellenőrzés struktúráinak a diszkurzív megnyilvánulásokban tetten érhető jellegzetességeit igyekszik felfedni. Abból indul ki, hogy a hatalom különbségeket generál a társadalomban, a különbségek pedig társadalmi struktúrákban fejeződnek ki, amelyeket nyelvi-diszkurzív terek tükröznek. A diszkurzív terek a társadalmi struktúrák fölött gyakorolt ellenőrzés megszerzése, illetve elosztása érdekében folytatott küzdelem színterei, ahol különböző érdekek, ideológiák, narratívák ütköznek meg. A diszkurzív tér tehát maga is a dominancia eszköze, amennyiben kifejezi és legitimálja a hatalmat, de a kritika fontos közege is lehet, ha egyes szereplők a láthatatlan összefüggések feltárására törekszenek, és nyíltan hatalomkritikai szerep betöltésére vállalkoznak.

A kritikai diszkurzuselemzés módszerének a lényege annak kimutatásában áll, hogy a hatalom és a különféle ideológiák, amelyek a társadalmi egyenlőtlenségeket alátámasztják, illetve azokat indokoltként tüntetik fel, hogyan kerülnek kifejezésre a diszkurzusokban.⁵ A CDA módszerét alkalmazó elemzések tehát elsősorban annak kimutatására törekszenek, hogy egy bizonyos szövegkorpuszban milyen struktúrák, stratégiák és egyéb jellegzetességek fordulnak elő, amelyek alkalmazásával a hatalom képviselői (elíttek, intézmények, csoportok stb.) létrehozzák, újratermelik és megerősítik a társadalmi egyenlőtlenségeket. Ennek alapján a CDA módszere leginkább a fentről lefele irányuló viszonyok – például a hatalom képviselői→valamilyen kisebbség – elemzésében érdekelt, vagyis a hatalom által képviselt diszkurzív struktúrák és stratégiák feltárásában, amelyek következtében legitimé és „természetessé” válnak a társadalmi egyenlőtlenségek.⁶

A társadalmi egyenlőtlenségek fenntartása két, egymást kiegészítő stratégia alkalmazása mentén történik a domináns csoport által: a pozitív önkép kialakítása, illetve a másik csoport tagjainak negatív fényben való feltüntetése. Ennek alapján létrejön a Mi és Ők közötti párhuzam, amely mentén leképeződnek a domináns csoport diszkurzusának jellegzetességei.⁷

5 Wodak, Ruth – Meyer, Michael: Critical Discourse Analysis: History, Agenda, Theory and Methodology. In Wodak, Ruth – Meyer, Michael (eds.) *Methods of Critical Discourse Analysis* (2nd ed.), Sage Publications, London, 2009, 1–33.

6 Fairclough, Norman: Critical and Descriptive Goals in Discourse Analysis. *Journal of Pragmatics*, 1985, Vol. 9. No. 6., 739–763.

7 Van Dijk, Teun A.: *Racism and the Press*. Routledge, London, 1991; Van Dijk, Teun A.: Principles of Critical Discourse Analysis. *Discourse and Society*, 1993, Vol. 4,

Fontos további szempont, hogy a diszkurzus és a társadalmi struktúrák egymással kölcsönhatásban vannak: a diszkurzus formálja a társadalmat, a társadalom pedig formálja a diszkurzust. Ez annyit jelent, hogy a diszkurzus képviselői a hatalmi pozíciók megtartása érdekében egyrészt megerősítik a társadalomban jelen levő ideológiai nézeteket (diszkurzus←társadalom), másrészt létrehozzák vagy újratermelik azokat (diszkurzus→társadalom) a társadalom számára.⁸

A diszkurzusokban a Mi és Ők közötti szembenállás fenntartása, illetve a társadalmi pozíciók megerősítése a diszkurzív stratégiák alkalmazásával valósul meg, amelyek különböző argumentációs sémákat (toposzokat) vesznek igénybe a célok elérése érdekében. Jelen kutatás a van Dijk által részletesen elemzett stratégiák,⁹ valamint a Wodak által felállított toposzlista¹⁰ ötvözésén alapszik, amelyek mind az etnikumközi együttélés intézményes kereteinek a létrehozására irányuló törekvéseket elutasító, mind pedig az azok mellett felszólaló diszkurzusokban jelen vannak. Figyelembe véve a kritikai diszkurzuselmélet alapvető állítását, miszerint a diszkurzus révén a hatalom képviselői létrehozzák, újratermelik, illetve megerősítik azokat az ideológiákat, amelyek a társadalmi egyenlőtlenségeket indokoltaként tüntetik fel, a kisebbség képviselőinek az érdeke ezzel ellentétes: esetükben a cél azon ideológiák leépítése, amelyek a társadalmi egyenlőtlenségeket alátámasztják. A következőkben azokat az argumentációs sémákat, illetve diszkurzív stratégiákat ismertetjük, amelyeket a Wodak, illetve van Dijk által azonosított makro-állítások listáiból relevánsnak találtunk mind az RMDSZ, mind a többségi pártoknak a kisebbségi jogokkal kapcsolatos álláspontjára nézve.

- *Az idilli helyzet* toposza: a pozitív önkép megerősítése azáltal, hogy a domináns csoportnak a kisebbségi csoporttal szembeni, eddig tanúsított toleráns attitűdjét hangsúlyozza (ez a toposz a *nemzeti öntömjénezés* diszkurzív stratégiájának egyik eleme).

No. 2, 249–283; Wodak, Ruth: The Discourse-Historical Approach. In: Wodak, Ruth – Meyer, Michael (eds.) *Methods of Critical Discourse Analysis* (1st ed.), SAGE Publications, London, 2001, 63–95.

8 Van Dijk: *Principles of Critical Discourse Analysis*. Id. kiad.

9 Van Dijk, Teun A.: *Communicating Racism. Ethnic Prejudice in Thought and Talk*. SAGE Publications, London, 1987; Van Dijk: *Principles of Critical Discourse Analysis*. Id. kiad.; Van Dijk, Teun A.: *The Reality of Racism. On Analyzing Parliamentary Debates on Immigration*. In Guido Zurstiege (ed.) *Festschrift. Für die Wirklichkeit*, Westdeutscher Verlag, Wiesbaden, 2000, 211–226.

10 Wodak: i. m.

- A *valódi érdek* toposza: a kisebbségi csoport követeléseinek negatív fényben való feltüntetése azon állítás alapján, hogy azok nem a kisebbségi csoport érdekeit szolgálják (a *látszólagos szimpátia* diszkurzív stratégiájához tartozó toposz).
- Az *eticizmus* toposza: a domináns csoport nevében felszólalók az intolerancia és a diszkrimináció ellen harcoló egyéneket, vagyis a kisebbségi csoportot vádolják intoleranciával és diszkriminációval; a stratégia középpontjában a tulajdonképpeni áldozat kilétének meghatározása áll, vagyis annak hangsúlyozása, hogy valójában a kisebbségi csoporttal szemben a domináns csoport tagjai vannak/lesznek diszkriminálva (az *eticizmus-ellenesség ellen irányuló* stratégia egyik toposza).
- A *haszonelvűség* toposza: ha egy politikai döntés, illetve cselekedet bizonyos körülmények között előnyt biztosít a kivitelező számára, akkor azt véghez kell vinni; a hangsúly a *pro bono publico* (a döntés mindenki számára előnyös), *pro bono eorum* (a döntés számunkra előnyös) és a *pro bono nobis* (a döntés számukra előnyös) megközelítésekre tevődik.
- A *megnevezés, definíció* vagy a *névelemzés* toposza: ha egy cselekedet, döntés vagy személy (illetve csoport) X-ként van meghatározva, akkor a cselekedetnek, döntésnek vagy személynek (illetve csoportnak) rendelkeznie kell mindazokkal a tulajdonságokkal, jellegzetességekkel, illetve attribútumokkal, amelyek az X jelentésköréhez hozzátartoznak.
- A *veszély* vagy *fenyegetettség* toposza: ha egy politikai döntés veszélyes következményekkel járhat, akkor azt el kell utasítani; más értelemben, ha egy politikai döntés következményei veszélyt jelenthetnek, akkor valamit tenni kell az ellen.
- Az *igazságosság, illetve méltányosság* toposza: minden személy, cselekedet, illetve helyzet az egyenlőség elve alapján kerül elbírálásra, vagyis minden állampolgár, társadalmi pozíciójától függetlenül, egyenlő bánásmódban részesül.
- A *költségek* toposza: ha egy politikai cselekedet, illetve döntés túl sokba kerül vagy deficitet okoz az állami háztartásban, akkor azt el kell utasítani, vagy olyan eszközöket kell alkalmazni, amelyek csökkentik az előrelátható költségek mértékét.
- A *számok* toposza: a hangsúly kizárólag az objektivitáson van, vagyis a tényeken; a számok és a statisztikák tények, amelyek felülírnak bármilyen fajta véleményt.

- *A törvényesség* toposza: ha egy bizonyos politikai döntés vagy cselekedet ellentétben áll/nem áll ellentétben a hatályban levő törvényekkel, akkor a döntést egyértelműen el kell utasítani/fogadni.
- *A történelmi érvek* toposza: ez a fajta megközelítés a múlt és a jelen összehasonlításán alapszik, vagyis ha a múltban bekövetkezett események jellege igazolja, hogy egy bizonyos döntést meg kell hozni, akkor ennek alapján kell cselekedni.

A kritikai diszkurzuselemzés módszerét többen alkalmazták a parlamenti diszkurzusok elemzésére.¹¹ A parlament a politikai eszmék ütközésének az a színtere, amelynek a legközvetlenebb hatása van a közpolitikák alakulására, és amely a legilletékesebb legitim szereplők számára kínál terepet álláspontjuk kifejtésére. A parlamenti diszkurzusok kritikai elemzése fontos tanulságokkal szolgál következésképpen arra nézve, hogy az adott országban mire lehet nagy valószínűséggel számítani a vizsgált közpolitikai problémák kezelésének a tekintetében.

Módszertan

A vizsgálat, amelynek következtetéseit jelen tanulmány röviden összefoglalja, az 1992–1996, 1996–2000, valamint a 2008–2012 közötti mandátumok¹² parlamenti diszkurzusaira összpontosított: az RMDSZ és a többségi pártok képviselőinek és szenátorainak azon felszólalásait¹³ elemeztük, amelyek a kisebbségi mobilizációs tematikákkal és a fentebb részletezett argumentációs sémákkal voltak kapcsolatosak. Miután megtörtént az adagyűjtés, a kisebbségi és többségi képviselők összes, kisebbséggel kapcsolatos felszólalásait (összesen 293 felszólalás a kisebbségi és 117 felszólalás a többségi honatyák esetében) az Atlas.ti kvalitatív elemző program segítségével dolgoztuk fel úgy, hogy elemzési egységként a felszólalásokat határoztuk meg. Az első körben eldöntöttük, hogy melyek azok a felszólalások,

11 Például: Van Dijk: i. m.; Wodak, Ruth - Van Dijk, Teun A.: *Racism at the Top. Parliamentary Discourses on Ethnic Issues in Six European States*. Drava Verlag, Klagenfurt, 2000.

12 Az időszakok kiválasztásának indoklásáról lásd a 4. lábjegyzetet.

13 <http://www.cdep.ro/>, <http://www.senat.ro/>. A *Képviselőház* esetében 1992–1996 között a kérdések és interpellációk szöveges átirata nem elérhető, a felszólalások (beleértve a politikai nyilatkozatokat is) szövegei pedig csak 1996. január 1-től jelennek meg. A *Szenátus* esetében 1992–1996, illetve 1996–2000 között csak a törvényjavaslatok és a bizalmatlansági indítványok adatai elérhetők. A tanulmányban közölt idézeteket Székely István Gergő fordította.

amelyek az etnopolitikai követelések, illetve a forrás-allokáció kategóriába sorolhatóak.

Ezután a kisebbségi témákkal kapcsolatos felszólalásokat az előre meghatározott kategóriák, valamint érvelési típusuk szerint kódoltuk. A különböző kategóriákba mondatok, illetve szövegrészek kerültek, így ennek alapján egy felszólalás több kategóriába is sorolható, ugyanis az egyrészt egynél több kisebbségi témát is érinthet, másrészt egy időben több argumentációs sémába is besorolható. Például abban az esetben, amikor a kisebbség képviselője ugyanabban a felszólalásban a nyelvi jogokkal és a kisebbségi oktatással kapcsolatos követeléseket fogalmaz meg, ez értelemszerűen mind a „nyelvi jogok”, mind az „oktatás” kategóriába besorolódott. Ami az argumentációs sémákat illeti, az előbbiekhöz hasonlóan egy felszólalásban egy vagy több érvelési típus is megjelenhet, amit kisebbségi tematika függvényében kódoltunk. Abban az esetben, amikor egy képviselő valamilyen típusú kisebbségi követelést fogalmaz meg, viszont azt semmilyen érv sem támasztja alá, a felszólalás csak a kisebbségi téma függvényében lett kódolva.

A fentiekhez hasonlóan, a többségi diszkurzus esetében is a felszólalások kódolása a kisebbségi tematika, valamint az előre meghatározott, többségi szempontot képviselő argumentációs sémák függvényében történt. Azokat a felszólalásokat, amelyek pozitív véleményt képviseltek, különböző alkategóriák szerint kódoltuk, a megfelelő argumentációs típusok szerint.

Eredmények

A soron következőkben előbb a kisebbségi, majd a többségi diszkurzus azon sajátosságait foglaljuk össze, amelyeket a vizsgálat eredményei kidomborítottak. A kisebbségi diszkurzus esetében kitérünk arra a kérdésre, hogy miként alakul az RMDSZ képviselőinek felszólalásaiban az etnopolitikai – a romániai magyarság közpolitikai státusával kapcsolatos –, illetve a forrás-allokáció aspektusára összpontosító tematikák aránya, majd elemezzük az egyes toposzok jelenlétét és befolyását mind a kisebbségi, mind a többségi diszkurzusok esetében.

1. Kisebbségi diszkurzus

1.1. Etnopolitika versus forrás-allokáció

A kisebbségi diszkurzus jellegzetességeit a vizsgált periódusokban az 1. táblázat foglalja össze.

1. táblázat. *Etnopolitikai és forrás-allokáció típusú felszólalások (N: 293)*

Kisebbségi mobilizáció	1992-1996		1996-2000		2008-2012	
	N	%	N	%	N	%
Oktatás	5	15,6	14	24,1	39	54,2
Nyelvi jogok	18	56,3	16	27,6	7	9,7
Autonómiaformák	1	3,1	0	0	9	12,5
Kisebbségi szimbólumok használata	2	6,3	1	1,7	1	1,4
Művelődés, kultúra	1	3,1	2	3,4	3	4,2
Kisebbségi egyházak és felekezetek	3	9,4	15	25,9	8	11,1
Civil társadalom	1	3,1	3	5,2	0	0
Szórvány	0	0	7	12,1	0	0
Anyaországgal fenntartott kapcsolat	1	3,1	0	0	2	2,8
Kisebbség demográfiai helyzete	0	0	0	0	3	4,2
ÖSSZESEN (Etnopolitika)	32	64	58	67,4	72	39,8
Forrásallokáció	18	36	28	32,6	109	60,2
ÖSSZESEN (Etnopolitika+forrásallokáció)	50	100	86	100	181	100

Ami az etnopolitikai jellegű és a forrásallokációra irányuló követeléseket illeti, az RMDSZ diszkurzusában lényeges változás figyelhető meg. Míg az 1990-es években a képviselők parlamenti diszkurzusában a kisebbségi jogok érvényesítésére irányuló törekvés dominál, addig a 2000-es évektől ez nagymértékben háttérbe szorul, és fokozatosan az állami erőforrásokhoz való hozzáférést célként kitűző stratégia válik dominánssá. Az utóbbi vonatkozásában hangsúlyosan megjelenik a közlekedési infrastruktúra problémája a képviselők választókerületében, a különböző gazdasági beruházásokra formált igény, a magyar iskolák felújítása, az egyéni és közösségi javak visszaszolgáltatásának a kérdése, illetve a székelyföldi magyar megyék és települések hátrányos gazdasági vagy infrastrukturális helyzete.

Ami a különböző típusú kisebbségi jogokat illeti, az RMDSZ képviselőinek diszkurzusában leginkább a nyelvi jogok és a kisebbségi oktatással kapcsolatos követelések jelennek meg, míg az egyéb etnopolitikai célkitűzések (például a kulturális és területi autonómia) szinte teljes mértékben háttérbe szorulnak.

1.2. Argumentációs sémák az RMDSZ kisebbségpolitikai diszkurzusában

Az RMDSZ nevében felszólaló képviselők és szenátorok kisebbségpolitikai állásfoglalásaiban azonosítható argumentációs sémák tematikus és időbeni eloszlását a 2. táblázat összegezi.

2. táblázat. *Argumentációs sémák az etnopolitikai jellegű felszólalásokban (N: 138)*

Argumentációs sémák	1992-1996	1996-2000	2008-2012	N	%
Törvényesség	11	11	22	44	51,2
Haszonelvűség	5	10	11	26	30,2
Igazságosság	-	3	4	7	8,1
Történelmi érvek	-	-	6	6	7
Számok	-	1	2	3	3,5
ÖSSZESEN	16	25	45	86	

1.2.1. A törvényesség toposza

Ami az etnopolitikai követeléseket illeti, az RMDSZ érvelési stratégiájában a leggyakrabban a törvényi keretekre való hivatkozás jelenik meg, amely a következő négy komponenst tartalmazza: a Románia által ratifikált kisebbségvédelemmel kapcsolatos nemzetközi egyezmények betartása és beillesztése a belső jogrendszerbe; a hatályban levő törvények megsértése; a kisebbségi jogok és az alkotmány összeegyeztethetősége; valamint annak hangsúlyozása, hogy a hatályban levő törvények lehetőséget teremtenek bizonyos kisebbségi jogok biztosítására. A kisebbségi diszkurzusban a törvényi keretek hangsúlyozása kivétel nélkül minden kisebbségi téma esetében elsődleges helyen szerepel, a nyelvi jogok és a kisebbségi oktatás vonatkozásában pedig a felszólalások domináns eleme.

A nyelvi jogokkal kapcsolatos kisebbségi diszkurzusban ennek megfelelően az egyik leggyakoribb toposz a törvényi keretekre való hivatkozás, ezen belül a nemzetközi kisebbségvédelmi egyezmények betartásának a szorgalmazása annak alapján, hogy Románia a különböző egyezmények (Keretegyezmény a nemzeti kisebbségek védelméről, Regionális vagy Kisebbségvédelmi Nyelvek Európai Chartája) ratifikálása révén felelősséget vállalt a kisebbség jogainak biztosításáért és megőrzéséért. Ez a toposz hangsúlyosan jelen van az 1992–1996 közötti mandátum idején, a magyar kisebbség szempontjából is jelentőséggel bíró törvények parlamenti vitájának a kontextusában. Ilyen például a köztisztviselők jogállásáról szóló törvény vitája, amely során az RMDSZ képviselői az anyanyelv szóban és írásban való

használatának jogát szorgalmazzák a közigazgatási egységekben azokon a területeken, ahol a kisebbségek aránya számottevő.¹⁴

A nyelvi jogok összefüggésében egy másik gyakori ütközési felület az alkotmány azon kitételével kapcsolatos, amely a román nyelv hivatalos státusáról rendelkezik. A kisebbségi képviselőknek azzal a többségi oldalról igen gyakran hangoztatott tétellel szemben kell érvelniük, hogy bizonyos nyelvi jogok összeegyeztethetetlenek a román alkotmány szellemével. Az RMDSZ képviselőinek érveiben az jelenik meg, hogy a különböző nyelvi jogok biztosítása (például anyanyelvhasználat a közigazgatásban a magyar többségű területeken) a magyar közösség anyanyelvének megőrzését hivatott biztosítani, és ilyenként nem sérti a román nyelv hivatalos státusát.¹⁵ Érvek fogalmazódtak meg azzal kapcsolatosan is, hogy az alkotmány rendelkezik többek között a specifikus nyelvi jogok törvényi szintre való emeléséről is a nemzetközi előírásoknak megfelelően.¹⁶

Egy további hivatkozás-típus a hatályban levő törvények megsértésére vonatkozik, pontosabban a nyelvi jogok gyakorlati alkalmazásának elmulasztására. Tekintve a nyelvi jogok törvényi szintre való emelésének alakulását, az ilyen típusú érvelés leginkább a 2008–2012 közötti mandátum idején jelenik meg. Azokban az esetekben, amikor a képviselők felszólalásaikban a gyakorlati alkalmazás hiányosságaira hívják fel a figyelmet (például anyanyelvhasználat a dekoncentrált intézményekben vagy az igazságszolgáltatásban), az elsődleges és szinte egyetlen hivatkozási pont a hatályban levő törvények említése: azokon a településeken, ahol a magyar kisebbség aránya eléri a 20%-t, kötelező az anyanyelv használatának biztosítása.

14 Részlet Antal István 1996. február 28-i felszólalásából: „Ezekben a nemzetközi egyezményekben egy lehetőségről van szó, uraim, ez pedig egy lehetőség Önök számára, hogy bebizonyítsák, amikor a toleranciáról beszélnek, amelyről ugye majdnem hetente hallunk valamit itt, hogy valóban élnek ezzel a lehetőséggel.”

15 Részlet Madaras Lázár 1996. február 28-i felszólalásából: „Nem akarom meggyőzni Önöket, mivel tudom, hogy mindenkinek szilárd meggyőződései vannak ezzel a problémával kapcsolatosan, viszont nem hagyhatom szó nélkül Stanciu úr felszólalásának azon állítását, miszerint ha ezt a dolgot megengednénk, megsértenénk az alkotmányt. Ez nem igaz: az alkotmány nem tartalmaz korlátozásokat e téren.”

16 Részlet Birtalan Ákos 1999. március 18-i felszólalásából: „Egy másik nemzetközi előírás, Románia alkotmányának 20. cikkelye értelmében, hogy amennyiben ellentmondás van a belső jogszabályokkal, vagy egy előírás nem jelenik meg azokban, akkor az illető nemzetközi szabályozás élvez elsőbbséget. Következésképp, Románia alkotmányának 20. cikkelye értelmében úgy véljük, hogy Romániában is be kell tartanunk ezeket az előírásokat, illetve asszimilálnunk kell őket, be kell őket vezetnünk Románia jogrendjébe.”

A kisebbségi oktatás témáját, a nyelvi jogokhoz hasonlóan, a leggyakrabban a törvényi keretek szempontjából közelítik meg az RMDSZ-es képviselők. Egyrészt a nemzetközi egyezményekben vállalt kötelezettségeivel összhangban Románia köteles a magyar kisebbség számára a teljes körű magyar oktatást biztosítani (például a földrajz és a történelem magyar nyelvű oktatása), illetve gondoskodnia kell azokról a feltételekről, amelyek a kisebbségi oktatás minőségét hivatottak biztosítani (például magyar nyelvű tankönyvek minősége).

A törvényi keretekre való hivatkozások egy másik vetülete az alkotmányban, valamint az oktatási törvényben előírtak megsértésére vonatkozik. A gyakorlati alkalmazás hiányosságaira való utalások egyfelől arra hívják fel a figyelmet, hogy egyes állami intézmények nem tartják tiszteletben azt az alkotmány által biztosított jogot, miszerint minden állampolgárnak joga van az anyanyelvű oktatáshoz, másfelől bizonyos intézkedésekkel az oktatási törvény előírásait szegik meg. Ez a fajta argumentációs séma dominál a Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetem ügye esetében: a magyar tagozat intézményes státusának rendezésére irányuló igények elutasításával az egyetem szenátusa nem tartja tiszteletben a törvényt, hangoztatják az RMDSZ nevében felszólalók. Az oktatási törvény gyakorlati alkalmazásának problémája továbbá olyan esetekben jelenik meg, mint a magyar nemzetiségű tanfelügyelők hiánya, a magyar nyelv és irodalom oktatásának biztosítása a román nyelven tanuló kisebbségi diákok számára vagy a magyar elemi osztályok létrehozása a román iskolákban.

A törvényi keretekre való hivatkozás egy további összetevője a hatályban levő törvények adta lehetőségek kiemelése, vagyis annak hangsúlyozása, hogy a törvények lehetővé teszik a kisebbség követelésének megvalósítását. Ez leginkább az önálló magyar egyetem létrehozása mellett érvelő felszólalásokban jelenik meg, miszerint a törvény értelmében a kisebbségnek lehetősége van a magyar nyelvű oktatás megszervezésére, illetve az önálló intézményi keretek létrehozására.

Az RMDSZ képviselői a területi autonómia mellett érvelő felszólalásokban is, a többségi diszkurzusban gyakran elhangzó ellenérvek cáfolatára törekedve használni próbálják azt a toposzt, miszerint ha egy politikai döntés nincs ellentétben a hatályban levő törvényekkel, akkor a döntést egyértelműen el kell fogadni. Az RMDSZ részéről felszólalók azt hangsúlyozzák ebben a tekintetben, hogy a területi autonómia nem sérti a román alkotmányban megfogalmazott területi integritás és szuverenitás elvét. Példaként Spanyolország alkotmányát említik, amely ugyancsak tartalmazza a területi

integritás elvét, ugyanakkor területi autonómiát is biztosít a katalán, baszk és gallegó kisebbségeknek.¹⁷

A kisebbségi szimbólumok használata körüli diszkurzus kizárólag a magyar zászló kérdésére összpontosít. Ebben a tekintetben a kisebbségi képviselők a magyar zászló szabad használata melletti érvekben a kisebbségvédelmi nemzetközi egyezményekben előírtak betartására szólítják fel a román államot.

Ami a kisebbségi egyházak helyzetét illeti, a probléma leginkább a restitúciós törvény alkalmazásával kapcsolatban bukkan elő. A felszólalások egyfelől azt hangoztatják, hogy a törvény értelmében a kisebbségi egyházak jogosultak a kártérítésre, másrészt a Székely Mikó Kollégium kapcsán elkövetett visszaélésekre hívják fel a figyelmet.

1.2.2. A haszonelvűség toposza

A kisebbségi jogok biztosításából fakadó előnyökre való hivatkozás képezi az RMDSZ diszkurzusának egy másik domináns argumentációs sémáját, amely mind a kisebbség, mind a többség szempontjából felfogható haszonra próbálja felhívni a figyelmet. Ez a fajta érvelési típus leginkább a nyelvi jogokkal és az oktatással kapcsolatos tematizációkban fedezhető fel, de jelen van a kulturális és a területi autonómia, a kisebbségi szimbólumok, valamint a kisebbségi egyházak témájának tárgyalása esetében is.

A nyelvi jogok területén a második leggyakrabban megjelenő argumentációs séma a biztosított jogokból fakadó előnyök hangsúlyozása, vagyis annak taglalása, hogy a specifikus nyelvi jogok biztosítása egyrészt miért hasznos a magyar kisebbség tagjai számára, de ugyanakkor miért előnyös a román állam, illetve a többségi társadalom számára is. A közigazgatásban használt anyanyelv vonatkozásában például ez a fajta érvelés arra hívja fel a figyelmet, hogy az anyanyelv használatának a lehetővé tételével a kisebbség tagjai jobban megértik a rájuk vonatkozó törvényeket, illetve azokat az eljárásrendeket, amelyek a mindennapi boldoguláshoz szükségesek. Fontos itt megjegyezni, hogy ez a fajta argumentációs séma kizárólag az első két elemzett mandátum idején jelenik meg, a 2000-es években a hangsúly már a nyelvi jogok gyakorlati alkalmazására tevődik át, vagyis a törvények betartásának a szükségességét hangsúlyozó állásfoglalásokra. Megjelenik továbbá az autonóm döntési jog hangsúlyozása abban a formában, hogy a közösség

17 Részlet Kelemen Hunor 2009. február 17-i felszólalásából: „Spanyolország alkotmánya, ugyanabban a cikkelyben, kimondja az állam oszthatatlan és egységes mivoltát, és mégis elismeri és szavatolja a kisebbségek és az országot alkotó régiók jogát az autonómiához.”

bizonyul a legmegfelelőbb döntési aktornak az őt illető ügyek lebonyolítását illetően.¹⁸

Az előnyök hangsúlyozásának egy másik változata a többségi nézőpont-ra van tekintettel. Ebben az esetben a kisebbség képviselői azt hangsúlyozzák, hogy bizonyos specifikus nyelvi jogok biztosítása (például az anyanyelv használata a közigazgatásban) nem csupán a kisebbség érdekeit szolgálja, hanem Románia európai integrációjában is fontos szerepet tölt be. Továbbá az állam érdeke is, hogy a többségében magyarok lakta területeken egy hatékony, állampolgár-orientált közigazgatási intézményrendszert működtessen.

A nyelvi jogok témájához hasonlóan, a kisebbségi oktatás szükségessége mellett érvelő felszólalások egyik domináns eleme a hatékonyság, illetve a jogok biztosításából fakadó előnyök hangsúlyozása, mind a magyar közösség, mind pedig a többségi társadalom számára. Eszerint a teljes körű magyar nyelvű oktatás biztosítása – például a földrajz és történelem tantárgyak magyar nyelven való oktatása – egyrészt növeli a diákok tanulási kedvét, másrészt pedig az információk megfelelő elsajátítását teszi lehetővé.¹⁹

A román nyelv oktatása kapcsán a társadalmi integráció mellett hangsúlyosan megjelenik a többségi érdek is. Eszerint a kisebbség számára kialakított specifikus programok és tankönyvek révén a kisebbségi diák képes lesz az ország nyelvének megfelelő elsajátítására, ezáltal pedig a többségi társadalomba való integrálódásra, amely nem csak kisebbségi érdek, hanem a többségi társadalom elvárásainak is megfelel. Ugyanez jelenik meg a magyar anyanyelvű oktatók esetében is, miszerint a román nyelv leghatékonyabb elsajátítása a kétnyelvű tanárok révén valósítható meg.

Ami az autonómiaformákkal kapcsolatos diszkurzust illeti, a területi autonómia esetében leginkább a retorikai elemek dominálnak. A gyakorlati megközelítés teljes mértékben hiányzik, és az érvek kizárólag olyan aspektusokra szorítkoznak, mint a magyar identitás megőrzése, vagy annak hangsúlyozása, hogy a területi autonómia létrehozása az ország, illetve a kisebbségi jövő érdekeit szolgálja. A kulturális autonómia esetében az előnyök kérdése

18 Részlet Birtalan Ákos 1996. február 28-i felszólalásából: „Hogy dönthessenek a saját problémáikról, mondjuk úgy, ez a szó, amely zavarja Önöket, autonóm módon, igen? Hogy ők dönthessenek, és ne használjuk ezt a szót, de dönthessenek úgy, ahogyan szerintük az jobb nekik.”

19 Részlet Asztalos Ferenc 1998. november 10-i felszólalásából: „A kisebbségi gyerekek ismerik a román nyelvet, és jól el kell azt sajátítaniuk, viszont sokkal jobban beszélnek az anyanyelvüket, utóbbi esetében gazdagabb a szókincsük és jobbak az általános kommunikációs készségeik. Ezért pedagógiai szempontból a lehető legnormálisabb dolog volna, hogy ezeket a tantárgyakat az anyanyelvükön tanulhassák.”

már jóval gyakorlatiasabb megközelítésben jelentkezik, nevezetesen: a kisebbségi oktatás előnyeire helyezett hangsúly formájában. A kérdéssel kapcsolatos állásfoglalások például azt emelik ki a nemzeti kisebbségek jogairól szóló törvénytervezet kulturális autonómiára is vonatkozó előírásait illetően, hogy azok a román nyelv megfelelő oktatásának feltételeit biztosítanák a kisebbségi diákok számára, ami hozzájárulna a sikeres társadalmi és gazdasági integrációhoz, ez pedig nem csak kisebbségi, hanem többségi érdek is.

Ami a kisebbségi egyházak és felekezetek kérdését illeti, az RMDSZ képviselői hangsúlyozzák, hogy az egyházi ingatlanok visszaszolgáltatásával kapcsolatos igazságtalanságok és következtelenségek nem csak a kisebbségi felekezeteknek okoznak kárt, hanem a román társadalom számára is hátrány jelentenek.

1.2.3. Az igazságosság toposza

A kisebbségi diszkurzus egy további típusú argumentációs sémája az egyenlőség elvére alapszik, amely a kisebbségi oktatás, a kisebbségi egyházak és a regionális fejlesztés kérdéseinek az összefüggésében jelenik meg. Eszerint az anyanyelvű oktatás kiterjesztésének (ebben a konkrét esetben a földrajz és történelem anyanyelvű oktatásának) megtagadása diszkriminatív cselekedet, és a másodrangú állampolgár érzetét kelti a kisebbség tagjaiban. Ha az alkotmány előírásainak megfelelően minden állampolgár, társadalmi pozíciójától függetlenül, egyenlő bánásmódban részesül, akkor a többségi diákokhoz hasonlóan a kisebbségi diákoknak is joguk van a teljes körű anyanyelvű oktatáshoz.

Megjelenik továbbá az az érv is, hogy a román nemzetiségű állampolgárokhoz hasonlóan adót fizető kisebbségi közösségek tagjai a többséghez hasonlóan jogosultak a teljes körű anyanyelvű oktatáshoz. Felbukkan az érv a többségében magyar lakta területek regionális fejlesztéshez való jogának a biztosítását szorgalmazó felszólalásokban is.

1.2.4. A történelmi érvek toposza

A múlt és a jelen összehasonlítása, vagyis a történelmi aspektusok említése a kisebbségi oktatás, a területi és a kulturális autonómia mellett érvelő felszólalásokban jelenik meg, és a következő megközelítéseket tartalmazza: a Gyulafehérvári Nyilatkozatra való hivatkozás, a kommunizmus ideje alatt elkövetett jogsértések kiigazítása és kompenzálása, valamint a magyar tolerancia hangsúlyozása, ami a román kisebbség számára a múltban biztosított jogokat illeti.

Az autonómia és a kisebbségi oktatás összefüggésében az RMDSZ képviselői több alkalommal is utalnak a Gyulafehérvári Nyilatkozatban megfogalmazottakra, amely jogegyenlőséget és közigazgatási autonómiát ígért a

Románia területén élő kisebbségek számára. A múlt és a jelen összehasonlítása a kisebbségi jogokat illetően az önálló magyar egyetem létrehozására tett kísérletek kontextusában is megjelenik. A felszólalások ebben a tekintetben egyrészt azt hangsúlyozták, hogy a magyar egyetemek (a kolozsvári Ferencz József Tudományegyetem és a Bolyai Egyetem) az erdélyi történelem elidegeníthetetlen részét képezik, másrészt arra hívják fel a figyelmet, hogy az önálló állami magyar egyetem létrehozása a kommunizmus ideje alatt elkövetett jogsértések helyrehozását jelentené, azt a magyar kisebbséggel szembeni kárpótlásként lehetne felfogni.

A történelmi jellegű hivatkozások egy másik vetülete a „mérleg kiegyenlítése” típusú érvelés, arra való tekintettel, hogy a szereplők pozíciói megváltoznak. Abból kifolyólag, hogy a múltban a magyar vezetés széles körű jogokat biztosított a román közösségnek (például balázsfalvi javaslat az önálló iskolahálózatról és anyanyelvű oktatásról), a jelenben ugyanezek a jogok a magyar kisebbséget is megilletik.

1.2.5. A számok toposza

A kisebbségi oktatás szükségességével kapcsolatos érvekben sűrűn történik hivatkozás statisztikai adatokra, azt bizonyítandó, hogy a magyar közösség, számarányára való tekintettel nem alaptalanul igényel bizonyos jogokat. Az RMDSZ egyik képviselője például úgy érvel 2009-ben, hogy noha Bihar megyében a magyar nemzetiségű diákok aránya 21%, a magyarul oktató tanerőké pedig 24%, egyetlen magyar nemzetiségű személy sincs a Bihar megyei tanfelügyelőség adminisztratív tanácsában.²⁰

Az önálló állami magyar egyetem létrehozása mellett érvelő felszólalásokban is gyakori a statisztikai adatokra való hivatkozás: ha Romániában 400 000 főre esik egy államilag finanszírozott egyetem, és a magyar kisebbség száma hozzávetőlegesen 1,5 millió, akkor ennek alapján a magyar közösséget elvileg legkevesebb három önálló állami magyar egyetem illetné meg, így az érvelés.

2. Többségi diszkurzus

2.1. A többségi felszólalásokról általában

A romániai magyar kisebbség különböző etnopolitikai jellegű követeléseire többségi válasz kizárólag az oktatás, a nyelvi jogok, a területi autonómia és a szimbólumok kapcsán fogalmazódik meg. A többségi honatyák részéről elhangzott felszólalásokat egyrészt e négy kisebbségpolitikai célki-

²⁰ Pető Csilla-Mária, 2009. június 10.

tűzés szerint, másrészt az álláspontok elutasító, illetve támogató jellege szerint csoportosítottuk, mindhárom vizsgált parlamenti ciklusra vonatkozóan. Az eredményt a 3. táblázat foglalja össze.

3. táblázat. *Elutasító és támogató jellegű felszólalások eloszlása (N: 117)*

Kisebbségi mobilizáció	ÖSSZESEN	Elutasító		Támogató	
		N	%	N	%
Oktatás	57	48	84,2	9	15,8
Nyelvi jogok	54	39	72,2	15	27,8
Területi autonómia	1	1	100	-	-
Szimbólumok használata	5	5	100	-	-
ÖSSZESEN	117	93	79,5	24	20,5

A felszólalások közel 80 százaléka elutasító, a támogató álláspontok aránya kevéssel haladja meg a 20 százalékot. A támogató álláspontok az oktatással kapcsolatos, illetve a nyelvi jogok kérdésében kifejtett vélemények, ebben a két kategóriában a legalacsonyabb az elutasító állásfoglalások aránya is. A területi autonómia és a nemzeti szimbólumok használatának az összefüggésében egyetlen támogató felszólalást sem találtunk a vizsgált három mandátum alatt. Az álláspontok időbeni alakulását a 4. táblázat szemlélteti.

4. táblázat. *Elutasító és támogató jellegű felszólalások időbeli alakulása (N: 117)*

Kisebbségi mobilizáció	1992-1996				1996-2000				2008-2012			
	Elutasító		Támogató		Elutasító		Támogató		Elutasító		Támogató	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Oktatás	2	100	-	-	29	90,6	3	9,4	17	73,9	6	26,1
Nyelvi jogok	13	76,5	4	23,5	22	66,7	11	33,3	4	100	-	-
Területi autonómia	-	-	-	-	-	-	-	-	1	100	-	-
Szimbólumok használata	2	100	-	-	3	100	-	-	-	-	-	-

Ami az etnopolitikai követelésekről alkotott többségi vélemények időbeli változását illeti, az elutasítás magas aránya mindhárom mandátum esetében jellemző. Noha a kisebbségi oktatással kapcsolatban támogató, pozitív vélemé-

nyek megfogalmazására is sor kerül, a többségi képviselők döntő mértékben elutasítóan viszonyulnak a kérdéshez, változás a vizsgált utolsó mandátum idején sem figyelhető meg. Ami a nyelvi jogokat illeti, ebben az esetben is az elutasítás magas aránya a jellemző, a 2008–2012 közötti mandátumban pedig már egyetlen támogató jellegű állásfoglalás sem hangzik el. Ez leginkább a nyelvi jogok gyakorlati alkalmazása körüli problémákkal függ össze, illetve azzal a széles körben osztott véleménnyel, hogy ezen a területen Románia már teljesítette a rá háruló kötelezettségeket, és törvényileg szabályozta a jogok gyakorlását.

2.2. Argumentációs sémák a többségi, elutasító jellegű diszkurzusban

A számba vett, elutasító jellegű többségi felszólalások eloszlását a vizsgált toposzok szerint az 5. táblázat tükrözi (amint azt korábban jeleztük, egyes felszólalások több toposz szempontjából is relevánsak voltak).

5. táblázat. *Argumentációs sémák az elutasító jellegű felszólalásokban (N: 93)*

Argumentációs sémák	1992-1996	1996-2000	2008-2012	N	%
Törvényesség	17	23	6	46	38,0
Valódi érdek (látszólagos szimpátia)	-	12	10	22	18,2
Etnicizmus (állásfoglalás az etnicizmus-ellenesség ellen)	3	9	1	13	10,7
Fenyegetettség	-	6	-	6	5,0
Idilli helyzet (nemzeti öntömjezés)	-	1	3	4	3,3
Költségek	-	3	1	4	3,3
Igazságosság	-	3	-	3	2,5
Megnevezés, definíció, névelemzés	1	-	-	1	0,8
ÖSSZESEN				122	

Azokban az esetekben, amikor a kisebbségi követeléssel szemben elutasító vélemény fogalmazódik meg, a többségi diszkurzusban leggyakrabban előforduló érvelési típus a törvényes keretekre való hivatkozás, amelynek két alosztéka van. A felszólalások egy része azt hangoztatja, hogy egyes kisebbségi jogok sértenek a hatályban levő törvényeket, mások szerint összeegyeztethetetlenek a román alkotmánnyal, illetőleg a román nyelv hivatalos státusával. Egy másik domináns típusra a kisebbség „valódi” érdekeinek hangoztatása a

jellemző: ezekben az esetekben a többségi képviselők a kisebbség egyfajta védelmezőjeként tüntetik fel magukat. Az ilyen jellegű állásfoglalások azt hangoztatják, hogy bizonyos kisebbségi jogok sértik a magyar közönség tagjainak érdekeit, mivel akadályozzák annak társadalmi integrációját.

Továbbá gyakori elemként fordul elő a román közösség diszkriminációjának hangsúlyozása, vagyis az az érv, hogy a kisebbségi jogok biztosítása a többség diszkriminációját vonja maga után. Ebbe a kategóriába tartozik a többségében magyarok lakta területeken élő román kisebbség hátrányos helyzetének hangoztatása is.

A többségi szereplők diszkurzusában az előbbi típusú argumentációs sémákhoz viszonyítva ritkábban fordulnak elő az olyan típusú érvek, mint a kisebbségi jogok biztosításának veszélyként való feltüntetése, a kisebbség széles körű jogainak hangoztatása, a gazdasági és pénzügyi alapú elutasítás, az egyenlőség elvére való hivatkozás, valamint a kisebbség fogalmának sajátos, tendenciózus értelmezése.

2.2.1. A törvényesség toposza

Ami a nyelvi jogokkal kapcsolatos negatív, illetve elutasító álláspontokat illeti, a leggyakrabban az alkotmányra való hivatkozás jelenik meg, pontosabban a román nyelv hivatalos státusának kihangsúlyozása. Az első két elemzett mandátum idején a kisebbségek nyelvi jogaival kapcsolatos vitákban – amelyek a közigazgatási intézményekben való, szóban és írásban gyakorolt anyanyelvhasználattal, illetve a főként magyarok lakta területeken a magyar nyelven zajló tanácsulésekkel függtek össze – a többségi képviselők elutasító álláspontját teljes mértékben a román nyelv hivatalos státusának a hangoztatása dominálta. A felszólalók egyrészt arra hivatkoztak, hogy az alkotmány értelmében a közigazgatási intézményekben a munkavégzési folyamat kizárólag az állam hivatalos nyelvén történhet, másrészt arra, hogy minden román állampolgárnak kötelessége ismerni és beszélni az állam nyelvét. Ennek megfelelően illegitimnek és egyebek között megalapozatlannak tüntetik fel azt az igényt, hogy a főként magyarok lakta megyékben, településeken magyar nyelvűek legyenek a tanácsulések, vagy hogy az állam biztosítsa a magyar nyelv szóban és írásban történő használatának a jogát.²¹ A magyar nyelv közigazgatásban való használatával kapcsolatban megfogalmazódik

21 Részlet Ioan Maier (PDSR) 1996. február 28-i felszólalásából: „Azt hiszem, szem előtt kell tartanunk két nagyon lényeges aspektust. Az első az, hogy az állam nyelve a román, és minden állampolgárnak, minden embernek, aki Romániában él, kötelessége ismerni a román nyelvet. [...] Tehát, ami ennek a nyelvnek [a kisebbségek nyelveinek] a használatát illeti, nem hinném, hogy meg kellene engednünk ebben a kontextusban a közigazgatásban.”

ugyanakkor a többségi képviselők félelme, miszerint az anyanyelv használatának törvényileg való szabályozása a közigazgatásban precedenst teremthet a magyar nyelv, mint regionális hivatalos nyelv törvénybe való iktatására.²²

A többségi diszkurzusban a román nyelv hivatalos státusára való hivatkozás a 2008–2012 közötti mandátum idején is megjelenik az anyanyelv igazságszolgáltatásban való használata kapcsán: egyes felszólalások azt hangsúlyozzák, hogy az anyanyelv szóbeli használatát ugyan a törvény megengedi, a hivatalos dokumentumok (például kérések) azonban kizárólag az állam hivatalos nyelvén íródhatnak.

Az anyanyelv közigazgatásban való használatával kapcsolatos, 1996-ban lezajlott parlamenti vitában több alkalommal is megjelenik az az értelmezés, miszerint a közigazgatási intézmények nem tartoznak bele a Regionális vagy Kisebbségvédelmi Nyelvek Európai Chartájában előforduló „közélet” kategóriába, illetve, hogy a karta által megfogalmazottak csak ajánlások, és semmiképpen sem jelentenek törvényes kötelezettséget.²³

A kisebbségi oktatás összefüggésében a többségi diszkurzust többnyire az alkotmányra, illetőleg a román nyelv hivatalos státusára való hivatkozás dominálja. Ez az érv a leghangsúlyosabban Románia földrajzának és történelmének anyanyelven történő oktatására irányuló igénnyel kapcsolatban jelenik meg. A kérdésben kifejtett állásfoglalások szerint az említett két tantárgy magyar nyelvű oktatása teljes mértékben kizorítaná a román nyelvű oktatást a magyar nyelvű oktatási intézményekből, ennek következtében pedig akadályozná a hivatalos nyelv elsajátítását. Megjelenik továbbá a két tantárgy „nemzeti” tantárgyként való értelmezése és titulálása, amelynek oktatása kizárólag az állam hivatalos nyelvén történhet.²⁴ Az önálló állami magyar egyetem visszaállításával kapcsolatos vitában is felbukkan az elgon-

22 Részlet Ioan Gavra (PUNR) 1996. február 28-i felszólalásából: „Az alkotmány egyik cikkelye, amelyről itt is szó volt, nagyon világosan kimondja: »Romániában a hivatalos nyelv a román.« Ön azt mondta, »ebben az esetben« [nem kéri ennek megváltoztatását], és jól fogalmazott, mivel más esetekben Önök hivatalos nyelvnek követelik [a magyart] bizonyos vidékeken. Jól mondta, hogy csak ebben az esetben, a közigazgatás esetében, mivel ismerjük mi az Önök programját.”

23 Részlet Anghel Stanciu (PRM) 1996. február 28-i felszólalásából: „Utalás történt itt a Kisebbségi Nyelvek Chartájára, amelyben némileg erőltetett módon összerosódik a ‘közélet’ kifejezés a ‘közigazgatással’. Vagyis azt mondja a szöveg, hogy a nyelvet a ‘magánéletben és a közéletben’ lehessen használni. Úgy vélem, erőltetett a ‘közélet’ Chartában alkalmazott fogalmát egyenlővé tenni a ‘közigazgatással’.”

24 Részlet Adrian Năstase (PDSR) 1997. november 18-i felszólalásából: „Nem hinném, hogy a magyar gyermekek ne ismernék a magyar nyelvet, hiszen meg kell őrizniük nyelvi és kulturális identitásukat. Amit nem ismernek, az a román állam hivatalos

dolás, miszerint a román nyelv, mint hivatalos nyelv teljes mértékben kiszorulna egy állami oktatási intézményből, következésképpen csak abban az esetben hozható létre egy ilyen jellegű önálló felsőoktatási intézmény, ha annak részét képezi egy román nyelvű kar is.²⁵

Ami a területi autonómiát illeti, az ellenérvek szerint az autonómia létrehozása sértené az alkotmány első bekezdésében előírtakat, miszerint Románia szuverén és független, egységes és oszthatatlan nemzetállam. A kisebbségi szimbólumok használata esetében a többségi elutasító álláspontok a magyar zászló kitűzése körüli vita kontextusában jelennek meg: a felszólalások szerint a magyar zászlót a közintézmények csak a román zászlóval együtt és kizárólag hivatalos személy látogatása alkalmával tűzhetik ki.

2.2.2. *A valódi érdek toposza - a látszólagos szimpátia stratégiája*

A többségi diszkurzusban megjelenő második legdominánsabb érvelési típus szerint a kisebbség követelése valójában hátrányt jelent a közösség tagjai számára - ezekben a felszólalásokban a többség képviselői a kisebbség érdekeinek védelmezőiként tüntetik fel magukat. Ez a fajta megközelítés kizárólag a kisebbségi oktatás esetében jelenik meg, és hangsúlyosan teret nyer azokban a kontextusokban, amelyekben a földrajz és a történelem magyar nyelvű oktatásának a kérdéséről van szó. A felszólalók rendszerint azt hangoztatják, hogy a magyar nyelvű oktatás horizontális kiterjesztése akadályozná a román nyelv elsajátítását, ennek következtében pedig a kisebbségi diákok társadalmi és gazdasági integrációját.

2.2.3. *Az etnicizmus toposza - az etnicizmus-ellenesség ellen irányuló stratégia*

A többségi érvelés ezen típusa a diszkrimináció fogalmára alapoz, és arra irányul, hogy fölfedje az „igazi áldozat kilétét”. Az állásfoglalások azt domborítják ki, hogy a kisebbségi jogok biztosítása a többség diszkriminációját eredményezné, következésképpen a kisebbségi képviselők erre irányuló követelése elfogadhatatlanok. A diszkrimináció elemének a többségi diszkurzusba való beemelése hangsúlyosan megjelenik a nyelvi jogok összefüggésében, továbbá a kisebbségi oktatás és a területi autonómia esetében is.

nyelve. Ez pedig abszolút megengedhetetlen, és nem elfogadható a világ egyetlen modern államában sem.”

25 Részlet Anghel Stanciu (PRM) 1999. június 28-i felszólalásából: „Meglépő számomra, hogy [...] Asztalos Ferenc úrnak nem tetszik az egyeztető bizottság szövege, amely egy közös szöveg, és amely, a Képviselőház változatával ellentétben, egy megengedő szöveg, hiszen a 2. és 3. bekezdések értelmében lehetséges felsőoktatási intézmények alapítása [...], amennyiben létezik legalább egy akkreditált kar, amelyen a tanítás nyelve a román. Világos tehát, hogy a szöveg bármilyen nyelvű tanítást megenged, viszont megköveteli, hogy ebben az intézményben kell léteznie egy román tannyelvű fakultásnak.”

Ami a nyelvi jogokat illeti, a többség diszkriminációjával kapcsolatos aggodalmak a kisebbségi nyelveknek a közigazgatásban lehetővé tett használatára vonatkozóan bukkannak fel: az anyanyelv használatának biztosítása a dekoncentrált, illetve az önkormányzati intézményekben eleve diszkriminatívnak számít a többségi állampolgárokkal szemben, állítják a többségi képviselők. Erre példa a már említett, magyar nyelven lebonyolított tanácsülések esete. Figyelembe véve a tanácsülések nyilvános jellegét, minden állampolgárnak joga van azokon részt venni, viszont azokon a területeken, ahol a magyarság aránya jelentős, és ennek betudhatóan a tanácsülések magyarul zajlanak, a többség diszkriminációjával kell számolni, ugyanis a magyarul lebonyolított tanácsülés megfosztja a helyi román közösség tagjait a közhasznú információhoz való hozzáférés jogától.²⁶

A kisebbségi jogok biztosításának diszkriminációt eredményező konzekvenciáira utaló felszólalások egy további vonulata arra hívja fel a figyelmet, hogy azokon a területeken, ahol a magyar kisebbség aránya meghaladja a 20%-ot, a magyar nyelv ismeretének megkövetelése a közigazgatási szférában elhelyezkedő alkalmazottak számára a román többség kizárását jelentené.²⁷

A kisebbségi oktatásra vonatkozó állásfoglalások kontextusában a többség diszkriminációjának a gondolata abban a formában jelenik meg, hogy az RMDSZ képviselői követeléseik révén a magyar kisebbségi diákokat helyezik előtérbe a román kisebbségi diákokkal szemben. Ennek alapján a kisebbség számára biztosított jogok a román közösség jogfosztásaként foghatók fel, állítják a többségi képviselők.²⁸

26 Részlet Mircea Ciumara (PNȚCD) 1996. február 28-i felszólalásából: „Főként, hogy explicit módon elő van írva, hogy a tevékenységnek bizonyos területeken feltétlenül nyilvánosnak kell lennie, ott jelen kell lenniük az újságíróknak és az egyéb érdeklődőknek is, vagyis ha a tanácsosok megszavazzák, hogy egy kisebbségi nyelven beszéljenek, még ha egyöntetűen teszik is ezt, ez egy közvetett módja annak, hogy a tanácskozást zártta tegyék.”

27 Részlet Petru Bejinariu (PDSR) 1999. április 20-i felszólalásából: „Én még mondom egy érvet, egy nagyon pragmatikus érvet. Tegyük fel, hogy egy versenyvizsgára ketten jelentkeznek, az egyik román, a másik pedig a magyar vagy az ukrán stb. kisebbség etnikumához tartozó román. Mindketten kilencrest kapnak. Azt részesítik előnyben, amelyik ismeri a kisebbség nyelvét. Ha ezt felveszik a polgármesteri hivatalba, a román pedig hazaküldik, azt hogy hívják? Jó volna, ha meggyőznének, hogy ez nem diszkrimináció.”

28 Részlet Aurelia Vasile (PSD) 2011. április 19-i felszólalásából: „... úgy gondolják, normális az, hogy a törvénytervezetben [...] azt írja, hogy ha egyetlen gyermek van, amely a romántól eltérő nemzetiségű, a helyi közigazgatás köteles biztosítani az oktatást, az osztályt, köteles állni az utaztatást? A román gyerekek számára miért nem? Miért csak a kisebbségek számára? A többségek számára, azokban a térségekben, ahol egyéb kisebbségek alkotják a többséget, nem lehet alkalmazni?”

Ami a területi autonómiát illeti, az elutasító álláspontot megfogalmazó képviselő a Hargita és Kovászna megyében élő román kisebbség hátrányos helyzetére hívja fel a figyelmet, valamint az RMDSZ elnyomó politikájára. A felszólaló arra is kitér, hogy tekintve a román közösség aktuális helyzetét a térségben, a területi autonómia létrehozása még több diszkriminatív jellelű intézkedést eredményezne a román kisebbséggel szemben.

2.2.4. A fenyegetettség toposza

Egy további argumentációs séma a román nyelv folyamatos térvesztésének a veszélyére hívja fel a figyelmet – ez az érv a nyelvi jogokra, az oktatásra, valamint a területi autonómia iránuló igénnyel kapcsolatos állásfoglalásokban fogalmazódik meg. A közigazgatásban törvényileg szabályozott kisebbségi nyelvhasználat precedensként, illetve bizonyítékként szolgál a román nyelv térvesztésére, arra, hogy az kiszorul az állami intézményekből. Hasonló megfontolás alapján az önálló magyar nyelvű állami egyetem létrehozása ugyancsak veszélyt jelent a román nyelv jövőjére nézve, ebből kifolyólag pedig a román társadalomra, ugyanis az önálló magyar egyetem keretein belül zajló oktatásban eleve nem vehetnek részt a román anyanyelvű diákok.²⁹

A területi autonómia esetében a veszélyeztetettség érzete a biztonsági kérdésekkel áll összefüggésben. A területi autonómia szélsőséges követelésként van feltüntetve a hozzászólásokban, olyan törekvésként, amelynek létrehozása egyrészt sérti a nemzetközi jogi normákat, másrészt etnikai elkülönülést jelent, aminek a valódi célja a területi szeparatizmus. Az autonómiához hasonlóan a többségi szimbólumok használatának a kérdésében is megjelenik a biztonsági problematika: az a körülmény, hogy a székelyföldi polgármesterek megtagadják a román nemzeti szimbólumok használatát, a román állami autoritás térvesztését jelzi, és ilyenként a szuverén állam létét veszélyezteti, hangoztatják a többségi képviselők.

2.2.5. Az idilli helyzet toposza – nemzeti öntömjénezés

A többségi diszkurzus egy másik jellegzetes argumentációs sémája a kisebbségi szempontból „tökéletes” és „idilli” helyzet hangsúlyozása. A kisebbségi jogok gyakorlati alkalmazásának hiányosságait kiemelő kisebbségi felszólalásokra megfogalmazott válaszként a többségi képviselők a törvény

29 Részlet Miron Mitrea (PDSR) 1999. szeptember 14-i felszólalásából: „Mégis, mennyi engedményt kívánnak Önök még kicsikarni belőlünk, ami ennek az országnak a nemzeti létét és nyelvét illeti? Miután megnyitottuk a pénzeszsákot a privatizációk számára, amelyek kiviszik az országból a gazdaságunk javát, miután a román nyelv már nem is létezik a közigazgatásban ott, ahol [kisebbségi] többségek vannak, ma arról döntünk, ismét egy furcsa dolog, hogy Romániában létezhetnek olyan egyetemek, ahol ne létezzon a román nyelv.”

biztosította széleskörű jogokat hangsúlyozzák, úgy érvelve, hogy ha egy kisebbségi jog törvényileg szabályozott, akkor értelemszerűen annak gyakorlati alkalmazásával sem lehetnek gondok. A többségi képviselők gyakran a kisebbségvédelem különböző nemzetközi dokumentumaira hivatkoznak, amelyek előírásaihoz viszonyítva a magyar kisebbség helyzete megítélésük szerint eszményinek tekinthető.

A nyelvi jogok (közigazgatás) és a tanügy (földrajz, illetve történelem anyanyelvű oktatása) összefüggésében az „idilli” helyzetet egy összehasonlítás konklúzióira való utalás domborítja ki: a többségi állásfoglalások szerint a magyarországi románok messzemenően nem rendelkeznek olyan jogokkal, ami a nyelvhasználatukat illeti, mint a romániai magyar kisebbség. Valahányszor a nyelvi jogok gyakorlatban való alkalmazása kérdőjeleződik meg, a többségi képviselők a nyelvi chartában előírtakra hivatkoznak.

A területi autonómia összefüggésében a széleskörű jogok kérdése, amelyeknek Romániában a magyar kisebbség haszonélvezője, a Koszovóval kapcsolatos vitában bukkan fel. Egy többségi képviselő szerint a területi szeparatizmustól való félelem Székelyföld területi autonómiája esetében alaptalan, ugyanis Románia, Szerbiával ellentétben, teljesítette kötelezettségeit, ami a kisebbség jogainak a biztosítását illeti.

2.2.6. *A költségek toposza*

A gazdaság-szempontrú megközelítés a többségi diszkurzusban azt hangsúlyozza, hogy a kisebbségi jogok biztosítása többletköltséget jelent az állam számára. A nyelvi jogok összefüggésében a pénzügyi vetületre való hivatkozás például a *Hivatalos Közlöny* magyar nyelvű kiadása kapcsán jelenik meg – egy többségi képviselő a fordításból adódó többletköltségekre hívja fel a figyelmet egy felszólalásban. Egy másik felszólaló az ország gazdasági és szociális helyzetével kapcsolatos problémákra utalva foglal úgy állást, hogy a magyar nyelvű oktatás kérdésével nem indokolt foglalkozni.³⁰

2.2.7. *Az igazságosság toposza*

Az igazságosság és méltányosság elvére való hivatkozás abban a formában jelenik meg az elutasító jellegű többségi diszkurzusban, hogy a kisebbségi követelések teljesülése privilégiumként van feltüntetve, a kisebbségpolitikai vívmányok pedig többletjogokként jelennek meg, ami sérti az egyenlőség elvét. Az érvek szerint Románia hivatalos nyelvét mindenkinek kötelező módon ismernie és beszélnie kell, ebből adódóan a közigazgatásban hasz-

30 Részlet Mircea Duşa (PSD) 2010. május 18-i felszólalásából: „A [valódi] témák mások: a gazdasági válság, Románia gazdasági és társadalmi problémái, és mi találtunk magunknak egy új témát. Egy olyan témát, amelynek úgy vélem, nincs értelme.”

nált magyar nyelv biztosítása többletjogot jelent a többségi közösség tagjainak biztosított jogokhoz viszonyítva.³¹

A területi autonómia esetében az egyenlőség elve a magyar kisebbség számára biztosított széleskörű jogokra való hivatkozás formájában jelenik meg. Figyelembe véve a magyar kisebbség jelenlegi „idilli” helyzetét, a területi autonómia létrehozása túllépne a kisebbségi jogok fogalmán, és privilégiumok intézményesülésével volna egyenértékű.³²

2.2.8. *A megnevezés, definíció, névelemzés toposza*

Ez a toposz ugyan csak egy alkalommal jelenik meg explicit módon az 1992–1996 közötti mandátum idején, egészében véve azonban ez az az argumentációs séma, amelynek a logikája a leginkább jellemzi a többség hatalompercepcióját, illetve a többség és kisebbség viszonyának többségi nézőpontból megfogalmazott értelmezését. Eszerint a kisebbségi helyzetből adódóan a kisebbség tagjait a döntés joga nem illeti meg, ugyanis a többség, státusára visszavezethetően, eleve kizárólagos döntéshozatali joggal van felruházva.³³

2.3. Támogató álláspontok a többségi diszkurzusban

Ami a többségi képviselők támogató jellegű felszólalásait illeti, az ilyen típusú álláspontok kizárólag a nyelvi jogok és a kisebbségi oktatás összefüggésében jelennek meg. A nyelvi jogok vonatkozásában kétfajta pozitív megközelítés mutatható ki. Ezek egyik eleme a kisebbségvédelem nemzetközi egyezményeire való hivatkozás annak hangsúlyozásával, hogy Románia felelősséget vállalt a kisebbségi jogok belső jogrendszerbe való emelését illetően. Másrészt megjelenik az a vélemény, miszerint az anyanyelv használatának a jogával kapcsolatos kisebbségi követelések nem sértik az alkot-

31 Részlet Ioan Gavra (PUNR) 1999. március 18-i felszólalásából: „... viszont Ön megfelelkezik Románia alkotmányának egy egyszerű és elementáris kitételéről, miszerint Romániában a hivatalos nyelv a román, és elsősorban hogy Románia állampolgárainak, nemzetiségüktől függetlenül, kötelességük ismerni Románia hivatalos nyelvét. Következésképp az iskolán túl nem biztosítunk nekik speciális szolgáltatásokat, hogy megtanuljanak románul, és képesek legyenek románul fordulni [a közigazgatási szervekhez].”

32 Részlet Ileana Filipescu (PD) 1997. november 18-i felszólalásából: „Mi abból a premisszából indulunk ki, hogy szükséges és elégséges elismerni a kisebbségek minden jogát, amely hasonló helyzetbe hozza őket a többséggel. Azonban azok a szélsőséges követelések, amelyek a jogokat a kisebbségek kiváltságaivá kívánják átalakítani, károsak és súlyosan sértik a demokráciát.”

33 Részlet Gheorghe Căuțiș (PDSR) 1996. február 28-i felszólalásából: „Hogy mikor áll fenn ez az eset... ezt a többségnek kell eldöntenie, uraim, nem a kisebbségnek! Ez a demokrácia első alapelve! Amikor Önök lesznek többségben, akkor majd Önök döntenek el, addig viszont, mit tehetnek, ez a demokrácia első alapelve!”

mányban előírtakat, következésképpen: az anyanyelvhasználat jogának törvénybe iktatása semmilyen formai akadályba nem ütközik.³⁴

Egy másik típusú megközelítés a nyelvi jogok által biztosított előnyöket, illetve azok hasznosságát emeli ki mind kisebbségi, mind többségi szempontból. A közös érdek hangsúlyozása a *Hivatalos Közlöny* magyar nyelvű kiadására való utalásban jelenik meg: tekintettel arra, hogy minden állampolgárnak kötelessége ismerni az ország törvényeit, a magyar nyelvű fordítás nem csak a kisebbségi közösség tagjainak, hanem az államnak az érdekeit is szolgálja. Az anyanyelv használatának közigazgatásban biztosított jogával kapcsolatban ez az érv abban a formában jelenik meg, hogy az illető jog biztosítása a közigazgatási intézmény megfelelő működését szolgálja.³⁵

A kisebbségi oktatás összefüggésében a támogató jellegű álláspontok a magyar nyelvű egyetemi felvételi biztosításának, a magyar nyelvet oktató didaktikai személyzet többletfizetésének, valamint a magyar nyelvű oktatás kiterjesztésének az előnyeit domborítják ki. A földrajz és a történelem magyar nyelven történő oktatása mellett felhozott érvekben hangsúlyosan megjelenik az a fajta szemlélet, miszerint az ismereteket a leghatékonyabban mindenki az anyanyelvén tudja elsajátítani.³⁶

Következtetés

Az RMDSZ, illetve a többségi pártok képviselőinek a kisebbségi mobilizáció témáival kapcsolatos parlamenti diszkurzusát elemző vizsgálatunkkal

34 Részlet Ioan Ghișe (PL'93) 1996. február 28-i felszólalásából: „Ellenkezőleg, úgy vélem, ez egy toleráns dolog, összhangban van az alkotmánnyal és bizonyos nemzetközi dokumentumok előírásaival is, amelyeket Románia aláírt, és úgy gondolom, hogy feszültségoldó hatása lesz számos olyan helyzetben, amely egy ilyen toleráns és maximálisan elvszerű fogadókészség híján előállhatna.”

35 Részlet George Iulian Stancov (PD) 1996. március 1-i felszólalásából: „Tehát, ha azt kívánják, hogy Hargita megye egy községében a tanács megfelelő működése érdekében alkalmazzanak olyan tisztviselőket is, akik ismerik a román nyelvet, az természetesen jó dolog abból a szempontból, hogy megvalósul az a bizonyos pozitív diszkrimináció. Ahogyan szintén szükséges a megfelelő kommunikációhoz az, hogy egy viszonylag közeli térségben, melynek a lakossága vegyes, és nyilván, a tanácsosok többsége román, ám egy kisebbségük magyar, hogy itt lehessen alkalmazni egy olyan tisztviselőt, aki valóságossá tudja tenni ezt a fajta kommunikációt.”

36 Részlet Daniel Funeriu tanügyminiszter (PD-L) 2010. május 18-i felszólalásából: „Ezek közül a legfontosabb és mindenki érdeke az, hogy azon diákok számára, akik a kisebbségek nyelvén tanulnak, a lehető legjobb feltételeket teremtsük meg Románia történelme és földrajza, illetve az egyetemes történelem és földrajz elsajátításához.”

két cél elérésére törekedtünk. Egyfelől ellenőriztük azt a feltételezést, miszerint az RMDSZ érdekérvényesítési stratégiájában az 1990-es évek második felében fordulat következett be, ami az erdélyi magyar kisebbség önálló politikai közösségként való megszervezésére irányuló erőfeszítések fokozatos háttérbe szorulását és a forrásallokációhoz való hozzáférést lehetővé tevő, hivatal-orientált stratégia térnyerését eredményezte. Másfelől annak próbáltunk utánajárni, hogy a kisebbségi diszkurzusban megjelenő mobilizációs tematikák a többségi diszkurzusban milyen ellen-mobilizációs reflexeket eredményeznek, és hogy milyen diszkurzív stratégiák játszanak szerepet a kisebbségi és a többségi társadalom közötti egyenlőtlenségek létrehozásában és fenntartásában, illetve a domináns hatalmi viszonyok újratermelésében.

Ami az RMDSZ diszkurzusában megjelenő etnopolitikai jellegű, illetve a forrásallokációra irányuló tematizációt illeti az 1996–2000 közötti mandátum előtt és után, valóban lényeges változás figyelhető meg. Míg az 1990-es években a képviselők parlamenti diszkurzusában a kisebbségi jogok érvényesítése dominál, addig a 2000-es évektől ez nagymértékben háttérbe szorul, és a hangsúly fokozatosan áthelyeződik az állami erőforrásokhoz való hozzáférést célként kitűző stratégiára. Az 1992–2000 közötti időszakban a parlamenti viták többnyire a nyelvi jogokkal és a kisebbségi oktatással kapcsolatos követeléseket tükröznék, amelyek a közigazgatásban használt anyanyelv szabályozása, a magyar nyelvű oktatás kiterjesztése, illetve az önálló magyar egyetem létrehozása érdekében tett kísérletek. Noha a nyelvi jogok tekintetében fontos eredményeket sikerült elérni, a vívmányok bizonyos értelemben megrekedtek a törvényi szabályozás szintjén: a kivívott jogok gyakorlati alkalmazásával kapcsolatos problémák és hiányosságok már kevésbé jelennek meg az RMDSZ képviselőinek felszólalásaiban, ami különösen a 2008–2012 közötti mandátum ideje alatt szembeszökő. Egyértelmű továbbá, hogy a magyar kisebbség jövője szempontjából különös jelentőséggel bíró kisebbségpolitikai célok, mint a kulturális vagy a területi autonómia, szinte teljes mértékben kiszorulnak a parlamenti diszkurzusból.

Ami a kisebbségi diszkurzusban megjelenő érvelési stratégiákat illeti, az RMDSZ diszkurzusában kétfajta érvelési típus dominál, amint az a 6. táblázatból látható. Az egyik a törvényi keretekre való hivatkozás, ami a nemzetközi kisebbségvédelmi egyezményekben előírtak és a hatályban levő törvények betartására való felszólítások formájában jelentkezik. Másrészt hangsúlyos a kisebbségi jogok biztosításából fakadó előnyök kidomborítására irányuló törekvés, mind a magyar közösség, mind pedig a többségi társadalom szempontjából. Ez a két érvelési stratégia szinte minden típusú kisebbségi követelés kontextusában megjelenik, de leginkább a nyelvi jogok,

valamint a kisebbségi oktatás mellett érvelő felszólalásokban. Felbukkan továbbá, noha lényegesen ritkábban, az egyenlőség elvére való hivatkozás, a történelmi példákra alapozott, valamint a statisztikai adatokkal operáló érvelés is. A területi autonómiával kapcsolatos felszólalásokat érdekes módon a retorikai jellegű, a meta-állításokra és diszkurzív stratégiákra kevésbé vagy egyáltalán nem alapozó megközelítések jellemzik döntő módon.

6. táblázat. *A kisebbségi parlamenti diszkurzus uralkodó toposzai az 1992-1996, 1996-2000 és 2008-2012 közötti parlamenti ciklusok alatt*

Etnopolitikai követelések	Kisebbségi diszkurzus toposzai			
	Törvényesség	Haszonelvűség	Igazságosság	Számok
Oktatás	16	10	6	3
Nyelvi jogok	19	11	-	-
Kulturális autonómia	-	2	-	-
Területi autonómia	2	2	-	-
Kisebbségi szimbólumok	3	-	-	-
Művelődés, kultúra	1	-	-	-
Kisebbségi egyházak és felekezetek	3	1	1	-

Ami a többségi diszkurzusban megjelenő argumentálási sémákat illeti, a kisebbségi jogok elutasítása leginkább a törvények megsértésére hivatkozó, valamint a román nyelv hivatalos státusára utaló felszólalásokban nyilvánul meg, amint az a 7. táblázatban látható.

7. táblázat. *A többségi parlamenti diszkurzus uralkodó toposzai az 1992-1996, 1996-2000 és 2008-2012 közötti parlamenti ciklusok alatt*

Etnopolitikai követelések	Többségi diszkurzus toposzai							
	Jóindulat	Törvényesség	Látszólagos szimpátia	Az etnicizmus-ellenesség elutasítása	Fenyegettség	Nemzeti öntömjenézés	Költségek	Igazságosság
Oktatás	9	11	22	1	4	2	2	-
Nyelvi jogok	15	29	-	11	-	1	2	2
Kulturális autonómia	-	-	-	-	-	-	-	-
Területi autonómia	-	1	-	1	1	1	-	1
Kisebbségi szimbólumok	-	5	-	-	1	-	-	-

Markánsan megjelenik továbbá a román közösség diszkriminációjának hangsúlyozása, valamint az a paternalista szemlélet, hogy bizonyos kisebbségi jogok biztosítása a kisebbség számára hátrányos következményekkel járna. A nyelvi jogok esetében – főként a közigazgatásban használt magyar nyelv körüli vitákban – az alkotmány megsértése, illetve a román nyelv hivatalos státusára való hivatkozás kerül előtérbe, de a román közösség diszkriminációja is hangsúlyosan jelen van. A kisebbségi oktatás, azonbelül a magyar nyelv horizontális kiterjesztésére vonatkozó jogigény tekintetében a leggyakrabban megfogalmazott ellenérv szerint a teljes körű magyar nyelvű oktatás hátrányt jelent a kisebbségi diák számára, ami a többségi társadalomba való integrációt illeti. A kulturális autonómia összefüggésében semmilyen válasz nem fogalmazódik meg a többségi pártok részéről, ami egyrészt azt jelzi, hogy a kulturális autonómia témája egyre jobban kiszorul a kisebbségpolitika napirendjéről, másrészt azt, hogy a többségi diszkurzus keretében a figyelem a területi autonómiára összpontosul, amivel kapcsolatosan olyan biztonságpolitikai érvek hozhatók fel, mint a területi integritás és a szuverenitás elvének megsértése, valamint a régióban élő román közösség diszkriminációjától való félelem.